

Pitäisikö kaloja metsästää?

– vapaa-ajankalastuksen ja metsästyksen vertailua

Jukka Syrjänen

Jyväskylän yliopisto ja Konneveden kalatutkimus ry
Neljän maakunnan kalastusaluepäivä, Jämsä, 15.12.2016

Voiko vapaa-ajankalastusta ja metsästystä vertailla?

- Molemmissa kyse luonnonvarojen, eläinkantojen, käytöstä
- Pitkä perinne Suomessa ja muualla sekä toiminnassa että yhteiskunnallisessa keskustelussa
- Vapaa-ajan toimintaa
- Vähän tai kohtalaisesti merkitystä kansalaisten ruokahuollossa
- Satoja tuhansia harrastajia molemmissa
- Perustuvat lakeihin, jotka kirjoitettu kyseessä olevaa toimintaa varten
- Liian voimakas pyynti mahdollista molemmissa
- Voidaan vertailla toiminnan periaatteita, eliökantojen tilaa, harrastajien näkemyksiä

Perimmäisiä yhtäläisyyksiä

Vapaa-ajankalastus

- Oikeus kalastaa vapavalla perustuu lakiin, oikeus kalastaa pyydyksellä myös maanomistukseen
 - Oikeutta voi myydä tai vuokrata
- Perustuu ekologisesti periaatteessa kalakantojen tuotantoon
 - Vaikuttaa kantojen tilaan
- Tarvitsee vähintään kohtalaisessa kunnossa olevia vesistöjä ja valuma-alueita

Metsästys

- Oikeus metsästä perustuu lakiin ja maanomistukseen
 - Oikeutta voi myydä tai vuokrata
- Perustuu ekologisesti riistakantojen tuotantoon
 - Vaikuttaa kantojen tilaan
- Tarvitsee vähintään kohtalaisessa kunnossa olevia metsiä, soita, peltoja ja vesistöjä

Pohjimmaisia hallinnollisia eroja

Vapaa-ajankalastus

- Kalastusoikeuden haltijat yleensä järjestäytyneet osakaskunniksi
- Osakaskunnat järjestäytyneet kalastusalueiksi, jotka ohjaavat kalastusta
 - Suunnitelmat suosituksia
- ELY-keskusten kalataloushallinnolla jonkin verran toimivaltaa
- Kalastusseurat
- Samoilla kalavesillä myös kaupallisia kalastajia

Metsästys

- Metsästyoikeuden haltijat yksittäisiä kansalaisia tai yrityksiä
- Suomen riistakeskuksen aluetoimistot, jotka ohjaavat metsästystä
 - Alueellisesti suuria
- Suomen riistakeskus
 - Valtakunnan tason politiikka
- Metsästysseurat aktiivisia
- Ei juurikaan kaupallisia metsästäjiä

Toiminnan historia

Vapaa-ajankalastus

- Kalastus ollut varsin vapaata ja vähän säädeltyä kautta aikain
- Kalakantojen elinympäristöt heikkenivät 1800- ja erityisesti 1900-luvulla
 - Vesistökuunnostuksia 1980-luvulta lähtien
- Teollistumisen aikana kalastus tehostui

Metsästys

- Metsästys oli varsin vapaata 1800-luvulle
 - Ruotsin vallan aikana parempi järjestys, Venäjän vallan aikana huonompi
 - Salametsästystä jo 1800-luvulla
- Tapporahaa petonisäkkäistä ja -linnuista
- Riistanhoitoyhdistykset
- Ruutiaseiden tultua käyttöön metsästys tehostui

Ekologiset vaikutukset 1800- ja 1900-luvulla I

Vapaa-ajankalastus

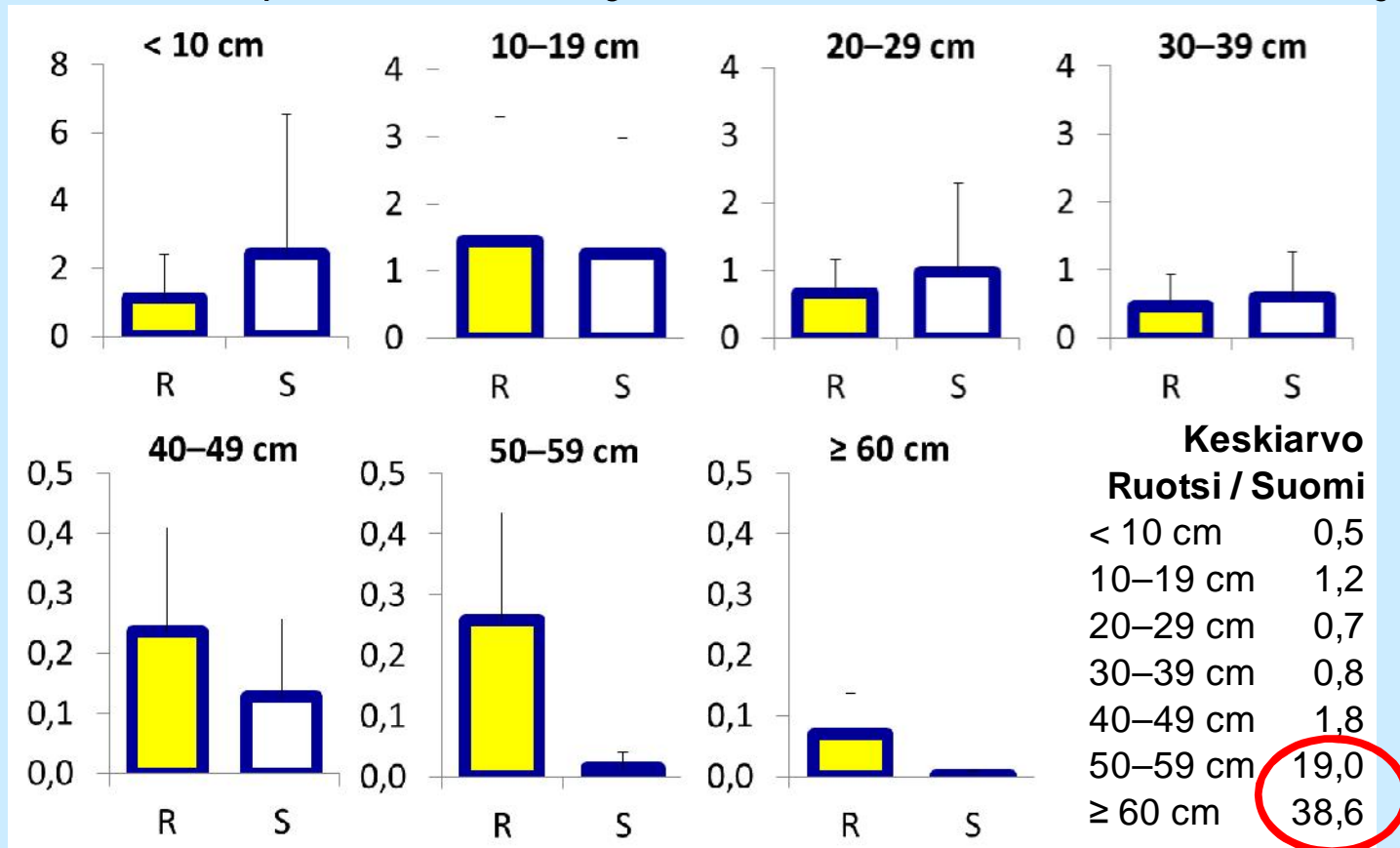
- Vain harvoista kalalajeista kirjattu mitattua tietoa
- Vaelluskalakannat heikkenivät voimakkaasti 1900-luvulla, syynä myös elinympäristöjen heikkeneminen
 - Lohi, taimen, nieriä, harjus, vaellussiika, ankerias
- Muiden petokalalajien ja pitkäikäisten lajien suuret yksilöt pyydettiin pois?
 - Kuha, hauki, lahna

Metsästys

- Riistanisäkäskannat vähenivät ja romahtivat 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa
 - Sukupuuttoon euroopamajava ja metsäpeura
 - Lähes sukupuuttoon hirvi, karhu, susi, ahma, ilves, saimaannorppa, (naali)
 - Vähenivät paljon saukko, näätä?, harmaahylje, itämerennorppa
- Metsästettäväksi jäivät metsäjänis, kettu, mäyrä, (minkki, supikoira)

Kuhan kokoluokat Ruotsissa ja Suomessa

- Ruuhijärvi ym. 2014: Kuhan kalastuksen ohjaus ja sen ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset sisävesillä
 - Ruotsista mukana 22 kuhajärveä, Suomesta 39 kuhajärveä
 - Kuhan eri pituusluokkien yksikkösaalis Nordic-koeverkkojarjalla

Ekologiset vaikutukset 1800- ja 1900-luvulla II

Vapaa-ajankalastus

- Yleiset lajit pysyivät yleisinä ja kalastettavina
 - Silakka, muikku, siika, ahven, hauki, made, lahna

Metsästys

- Joidenkin lintulajien kannat romahtivat 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa
 - Sukupuuttoon merimetso, ehkä jo aiemmin?
 - Lähes sukupuuttoon laulujoutsen, kiljuhanhi?
 - Petopyynnin takia vähenivät kotka, merikotka, huuhkaja?, kanahaukka?
- Metsästettäväksi jäivät sorsalinnut, metsähanhi, merihanhi, metsäkanalinnut, sepelkyyhky

Politiikan vastaukset 1900-luvulla

Vapaa-ajankalastus

- Arvostettujen saalislajien viljely- ja istutustoiminta alettiin kehittää
 - Kalaistutukset lisääntyivät erittäin voimakkaaksi hoitokeinoksi
 - Istutuksia alettiin tehdä myös hyvässä kunnossa oleviin vesistöihin
- Vapaa-ajankalastusta ei juurikaan säädelty!
 - Sai voimistua vapaasti
 - Varsin erilainen politiikka kuin muissa teollisuusmaissa

Metsästys

- Metsästyslakia uudistettiin 1930- ja 1960-luvulla
 - Säättely alkoi, helppo aloittaa koska riista vähentynyt paljon!
 - Ansapyynti rajoitettiin vain pienpetoihin
 - Uhanalaisten lajien pyynti säädeltiin hyvin vähäiseksi tai lajit rauhoitettiin
 - Hirvi rauhoitettu ensimmäisen kerran v. 1868
- Riistolajien kantojen seuranta alkoi
 - Tieto kantojen tilasta pohjana metsästystoiminnalle

Toiminta 1900-luvun lopulla

Vapaa-ajankalastus

- Sekalajikalastus verkolla erittäin yleistä, nuotta- ja siima- ja rysäpyynti vähenevät
 - Verkko helppokäyttöinen ja tehokas, mutta tappaa ja vammauttaa saaliskalat
- Uhanalaisia lajeja ei rauhoitettu, ei rauhoitusalueita
- Kantojen seuranta vain muutamilla lajeilla
 - Kanta-arviot eivät ohjanneet pyyntiä!
- Istutustoiminta massiivista

Metsästys

- Pyynti pääosin ruutiaseilla tai jousella
 - Laji tunnistettava ennen laukausta
- Saaliskiintiöt suurriistalla
 - Hirvi, karhu, ilves, susi, valkohäntäkauris?, aiemmin kanadanmajava?
 - Perustuivat tarkasti kanta-arvioihin
- Metsäpeura ja euroopannmajava palautettiin istutuksilla
- Suojelualueilla pyynti pääosin kiellettyä

Kala- ja riistakantojen tila 2000-luvulla I

Vapaa-ajankalastus

- Yleiset lajit edelleen yleisiä, suuret yksilöt vähälukuisia
- Uhanalaiset lajit, lähinnä vaelluskalat, edelleen uhanalaisia
 - Järvitaimen, järvilohi, nieriä, meritaimen, meriharjus, vaellussiika, ankerias?
 - Vain merilohi elpynyt kalastuksensäätelyllä
 - Lajirauhoituksia v. 2016
- Kalojen elinympäristöjä kunnostettu edelleen

Metsästys

- Suurin osa sukupuutossa tai lähellä sitä käyneistä nisäkäslajeista elpynyt
 - Hirvi, metsäpeura, euroopanmajava, karhu, ilves, ahma
- Aiemmin vähentyneet nisäkkäät nyt runsastuneet
 - Saukko, näätä?, harmaahylje, itämerennorppa
- Muutama laji elpynyt heikosti
 - Susi ja ahma (?) luvattoman pyynnin takia
 - Saimaannorppa vapaa-ajankalastuksen verkkopyynnin takia

Kala- ja riistakantojen tila 2000-luvulla II

Vapaa-ajankalastus

- Kuhaa levitetty istutuksilla, paikoin tärkein saaliskala
- Lohikalojen kalastus järvillä pohjautuu jatkuvaan istutustoimintaan

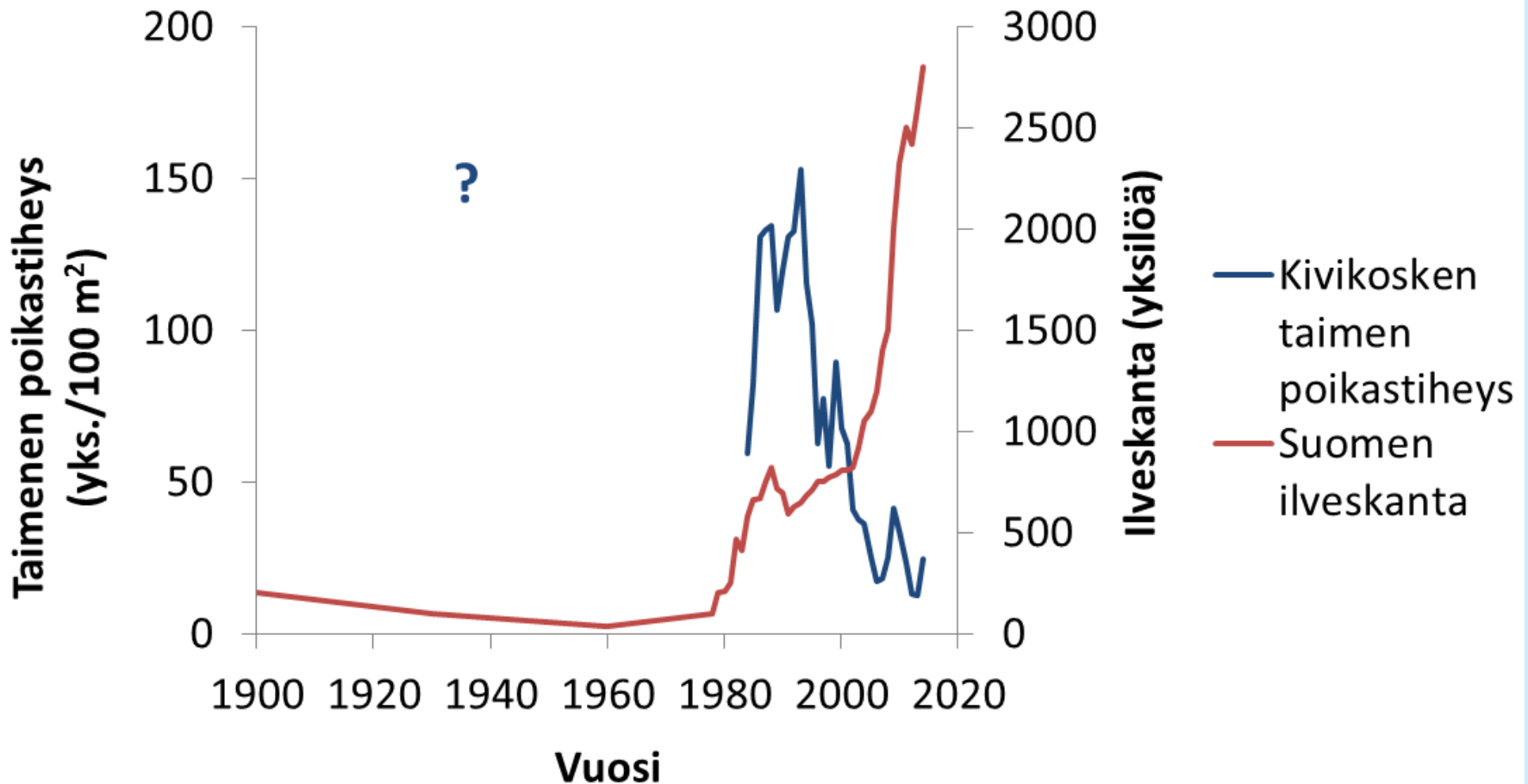
Metsästys

- Uusia nisäkäslajeja levinnyt tai istutettu riistaeläimiksi
 - Kanadanmajava, metsäkauris, villisika, valkohäntäkauris
- Suurin osa sukupuutossa tai lähellä sitä käyneistä lintulajeista elpynyt
 - Laulujoutsen, merimetso, kotka, merikotka
- Muutama lajilla edelleen keho tilanne
 - Kiljuhanhi elpynyt heikosti
 - Taigametsähanhi vähentynyt
 - Metso ja riekko Etelä-Suomessa

Kala- ja riistakantojen tila 2000-luvulla: esimerkkinä järvitaimen ja ilves

Isojärven taimenkanta

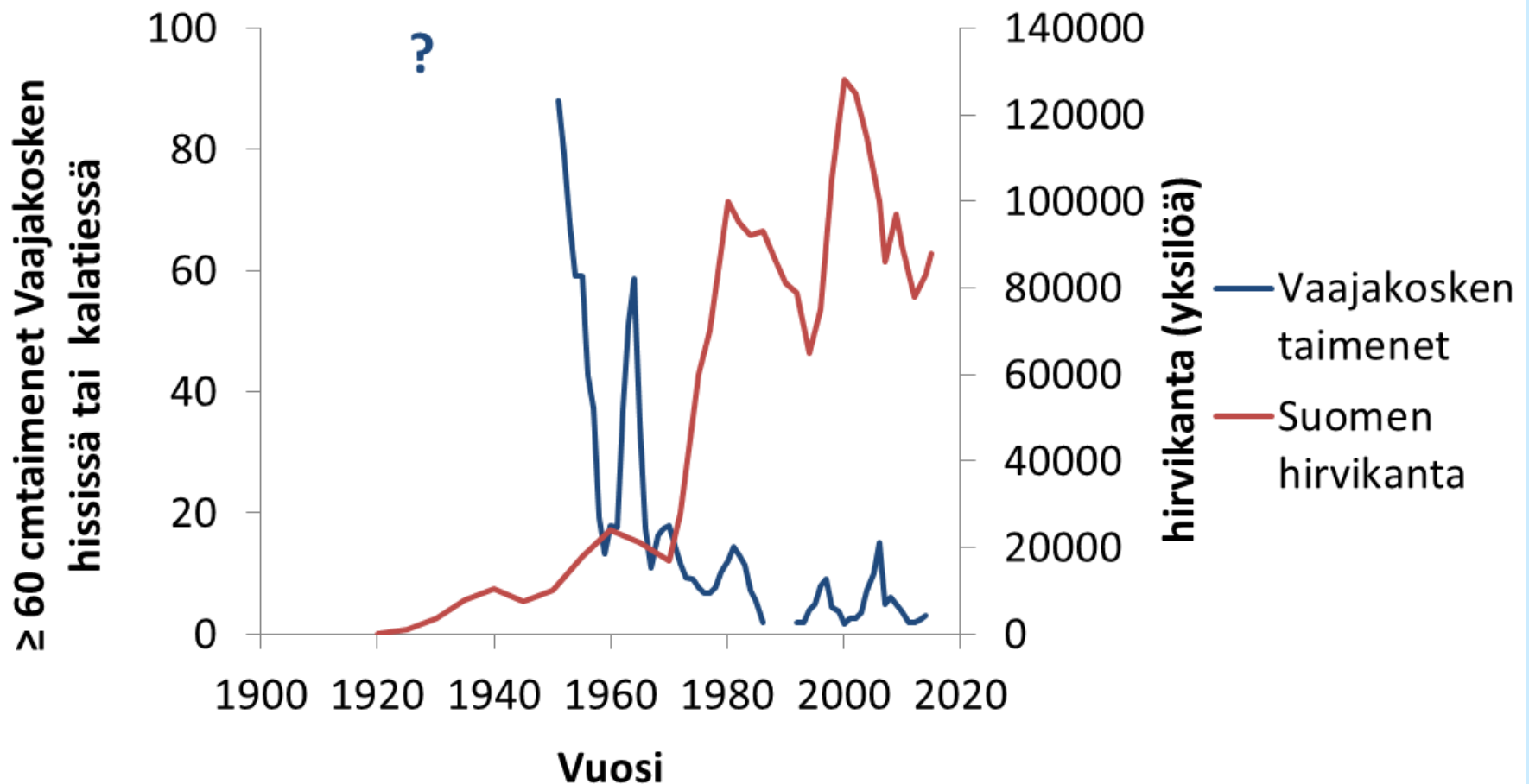
Suomen ilveskanta

Kala- ja riistakantojen tila 2000-luvulla: esimerkkinä järvitaimen ja hirvi

Vaajakosken nousutaimenet

Suomen hirvikanta

Kala- ja riistakantojen tila 2000-luvulla: esimerkkinä järvitaimen, ilves ja hirvi

Vapaa-ajankalastus

- Esimerkkinä Arvajan Kivikosken taimenen poikastiheys (Eloranta & Syrjänen) ja Vaajakosken nousutaimen (Valkeajärvi ym. 2013)
 - Heikkeneminen yleistettävissä Järvi-Suomen järvitaimeneen, järvilohkeen, nieriään, meritaimeneen, meriharjukseen, vaellussiikaan, ankeriaaseen?
- Vaelluskalakannat nyt samassa tilassa nyt kuin suurriistakannat 50–70 vuotta sitten!

Metsästys

- Esimerkkinä Suomen ilveskanta (Pulliainen 1974, Wikman 2010) ja hirvikanta (Nygren 2009, RKTL)
 - Elpyminen yleistettävissä, metsäpeuraan, metsäkauriiseen, karhuun, ahmaan (?) majaviin, harmaahylkeeseen, itämeren-norppaan laulujoutseneen, merimetsoon, merikotkaan

Politiikka 2000- ja 2010-luvulla

Vapaa-ajankalastus

- Yhteiskunnallinen keskustelu kalastuksen kestävyydestä lisääntynyt
- Maa- ja metsätalousministeriö "herännyt"
 - Asetuksia, strategioita, uusi kalastuslaki v. 2016
 - Tavoitteena ekologisesti kestävä vapaa-ajankalastus
 - Sääntelyä tulossa, perustuu tietoon kantojen tilasta
- Tutkimusorganisaatioiden resurssit kalakantojen tilan seurantaan vähenevät yhä

Metsästys

- Ekologinen kestävyys pysyy käytäntönä
 - Tieto riistakantojen tilasta pohjana
- Poliittikka reagoi nopeasti kantojen tilaan
 - Lyijyhaukien käyttökielto vesilintumetsästyksessä
 - Metso rauhoitettu eteläisimmässä Suomessa?
 - Taigametsähanhi rauhoitettu v. 2014
- Riistakantojen seuranta heikkenee?
 - Osin metsästäjät vapaaehtoisesti

Säätely 2000- ja 2010-luvulla

Vapaa-ajankalastus

- Lohikaloilla rauhoitusaika virtavesissä
- Alamitat muutamilla lajeilla
 - Villi taimen rauhoitettu
- Ansapyydyksiä saa käyttää varsin vapaasti
 - Verkko, rysä, siima, iskukoukku
- Järvillä ei saaliskiintiöitä, virtavesillä on
- Ei tavoitetasoja kutukannoille tai rekryyteille!
- Ei juuri suojelualueita

Metsästys

- Metsästysaika ja rauhoitusaika lähes kaikilla lajeilla
- Ansapyynti sallittu vain pienpetopyynnissä
- Pääosin vain aktiivivälineet sallittu
 - Ruutiase, jousi
 - Laji tunnistettava ennen laukausta
- Suurriistalla tarkat tavoitetasot ja saaliskiintiöt
 - Ilmoitusvelvollisuus saaliista
- Suojelualueita
 - Kansallispuistot, luonnonpuistot

Säätely 2000- ja 2010-luvulla verrattuna muihin teollisuusmaihin

Vapaa-ajankalastus

- Suomessa paljon vapaampaa menetelmien, rauhoitus-alueiden ja saaliskiintiöiden suhteen
- Seisovat pyydykset kielletty useimmissa teollisuusmaissa kokonaan
- Kalakantojen tila tärkeä mittari vaelluskalojen kalastuksen säätelyssä muualla
- Suomessa kalastusoikeus perustuu pääosin yksityiseen maanomistukseen

Metsästys

- Toiminta ja säätely suunnilleen samanlaista?
- Riistanisäkäs- ja lintukannat elpyneet myös muissa maissa aallonpohjastaan
- Metsästäjät eivät haikaile ansapyynnin palauttamista tai säätelyn lopettamista

Tämän hetken ongelmia I

Vapaa-ajankalastus

- Kalastuksen säätely edelleen pääosin keskustelun asteella
 - Jos tavoitteena elvyttää vaelluskalakannat, päätöksiä säätelystä tarvittaisiin nyt!
 - Säätely alkamassa järvillä?
- Maankäytön, kalastuksen-säätelyn, ja vesistö-kunnostusten yhteen-sovittaminen takkuua
 - Ojituksia, avohakkuita, toisaalta uomakunnostuksia
- Osakaskunnissa puute aktiivisista osakkaista

Metsästys

- Suurnisäkäspetojen kantojen suuruudesta keskustelua paljonkin
 - Syövät lemmikkieläimiä, joskus kotieläimiä
 - Tarjoavat toisaalta saalista metsästykseseen
 - Lähinnä susi aiheuttaa polemiikkia ja salapyyntiä
- Väärä lajinmääritys joskus metsästystilanteessa
 - Rauhoitettujen lajien yksilöitä kuolee vuosittain joitakin

Tämän hetken ongelmia II

Vapaa-ajankalastus

- Kalakantojen seurannassa resurssipula
 - Kalatalousalueet panostavat jatkossa?
 - Yhdistyksiä ja säätiöitä mukaan, kuka perustaisi, mistä eurot?
- Määrällisesti suuria kalatututuksia edelleen kaikkiin merkittäviin vesistöihin
 - Myös hyväkuntoisiin ja vapaisiin vesistöihin, miksi?
 - Vie rahaa muulta toiminnalta
 - Vie huomiota pois villien kantojen tilasta

Metsästys

- Metsästäjät ammuskelevat vahingossa toisiaan vuosittain

Vapaa-ajankalastus verrattuna metsästykseseen

- Vaelluskalojen vapaa-ajankalastustoiminnan ekologinen kestävyys 40–60 vuotta jäljessä suurriistan hoidosta ja metsästyksestä
 - Ero lyhenemässä tällä vuosikymmenellä?
- Vaelluskalakantojen tila 50–70 vuotta jäljessä suurriistakantojen tilasta
- Päätäjät päättävät vaelluskalakantojen tulevaisuudesta
 - Tutkijat seuraavat ja raportoivat kantojen tilasta, jos rahoitusta löytyy
 - Yhteisten tavoitteiden määrittäminen voisi auttaa

Lähteet

- Heinimaa P., Syrjänen J., Kivinen J., Sivonen O., Sivonen K., Keskinen, T. & Valkeajärvi P. 2016. Keski-Suomen taimenseuranta vuonna 2015. Konneveden kalatutkimus ry:n työraportteja 1/2016: 1–8.
- Nygren T. 2009. Suomen hirvikannan säätely – biologiaa ja luonnonvarapolitiikkaa. University of Joensuu, PhD Dissertations in Biology, No. 64: 1–227.
- Pullainen E. 1974. Suomen suurpedot. Tammi. 263 s.
- Valkeajärvi P., Syrjänen J., Sivonen K., Sivonen O. & Eloranta A. 2013. Vieläkö on villedä järvitaimenia – Keski-Suomen järvitaimenhanke 2012. RKTL:n työraportteja 9/2013: 1–20.
- Wikman M. (toimittanut) 2010. Riistakannat 2010: riistaseurantojen tulokset. Riista- ja kalatalous, Selvityksiä 21, 1–45.

Yhteistyökumppanit

Pentti Valkeajärvi
Konneveden kalatutkimus ry

Pentti Valkeajärvi

Järvitaimenkannat kasvuun
Keski-Suomessa –hanke
tuki työtä

Kiitokset kuuntelusta!